

ГАГАР ТӘРИЗДІЛЕР (COLIMBIDAE)

- Гагар тұқымдасына (COLIMBIDAE) алдыңғы үш саусағы тұтасып жарғақпен жалғасқан, ірі құстар жатады. Жер бетімен жақсы қозғалып жүре алмайды. Бұлардың негізгі қорегі балықтар болып есептеледі. Бұлар суда жақсы сүнгіп, су астында бірнеше минут бола алады. Еркегі мен ұрғашысының түсі бірдей, айырмасы болмайды. Бұлардың бізде бірнеше түрлері кездеседі, оның ішінде *қаражемсаулы* гагар көбірек кездеседі. Қаражемсаулы гагар қаздан кішірек құс, ұяларын үлкен көлдерге салады, ол негізінен Балтық, Каспий және Жапон теңіздерінде қыстап шығады.

КӨБЕЮІ

- Гагарлар көбейер кезінде еркегі мен ұрғашысы бірігіп жүреді. Ұяларын судың жағаларына салады. Егер ұясында отырғанда бір қауіп төнсе, ыршып суға түседі. 1-3 жұмыртқа салады. Жұмыртқасын атасы мен анасы кезектесіп басады. 28 күннен кейін жұмыртқадан сыртында ұлпілдек қауырсыны бар балапан шығады. Балапандарының жұмыртқадан шығысымен, суда жүзетіндей қабілет болады.

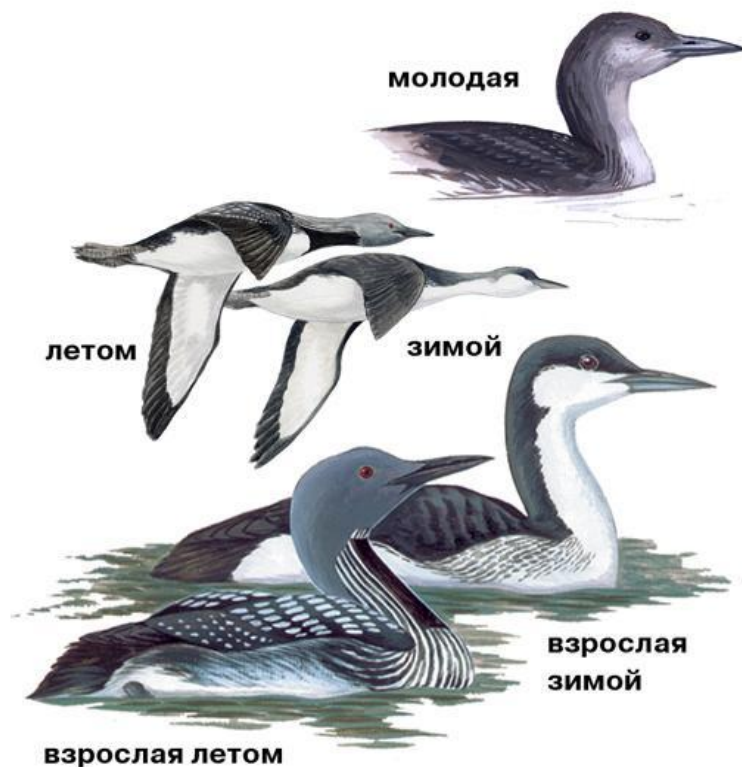

ҚАРАЖЕМСАУЛЫ ГАГАРА (*GAVIA ARCTICA*)

- **Қаражемсаулы маймаққаз немесе қаражемсаулы гагара (*Gavia arctica*)**
  - **Қазақстанда** ұялайтын жалғыз ғана **гагара**. Түрдің оңтүстікте таралу **шекарасы** Қазақстанда өтеді (оңтүстікке таман тек қана Ыстықкөлде кездеседі). Бұл-орташа денелі (2,2-3,7 кило) құс. Қауырсын **жабыны** аққара түсті, ол **қанаты**, мойнының екі жағында және **төсінде** әжептеуір жіңішке сызықты жолақтармен алмасады. Тамағында қара дақ бар, құс сондықтан да қаражемсаулы гагара деп аталған. Тұмсығы және аяғы-қара, көзі-қошқыл қызыл. **Дауысы** көбірек есте қалады-ұялау кезеңінде оғаш **ыңқылы** жиі естіледі, сондықтан дыбыстар тобы **гагараның көзжасы** деп аталады. Ұяламайтын уақыттарда бұл - үнсіз **құс**.

- Жылыстау кезінде әр жерден кездесуі мүмкін. Ұясы құстың сырғуына қолайлы болу үшін су жиегіне немесе жапырылған қамысқа, қалқыма заттар үймесіне орналастырылады. Ұяастаушысын ың түбі ұдайы суда тұра алады. Салындыда 2 қошқыл қара секпілді жұмыртқа болады, оны ата - ежелері 4 аптаға жуық басады. Бұдан соң тағы 2 айға жуық қошқыл сұр балапандарын қоректендіріп қамқорлық жасайды.

ШЫҒУ ТЕГІ

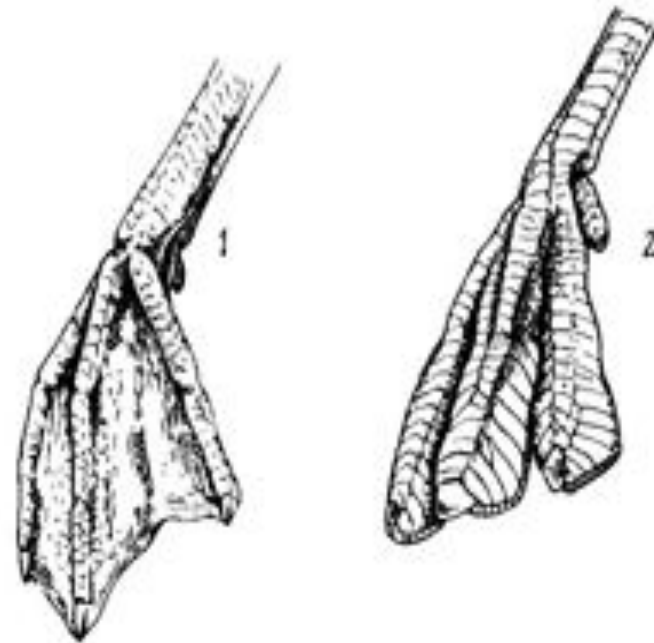

Гагарлар қазіргі заманғы құстар арасында ең көне топтардың бірі. Ең көне қазбалы дрейзер Солтүстік Американың жоғарғы олигоценінде - Колимбойд тектес кішкентай құс табылған. *Gavia* тұқымы Төменгі Миосеннен табылған. Морфологиялық құрылысы бойынша пингвин тәрізді болып келеді.

Гагарлар - өмір салты су ортасымен тығыз байланысты үлкен құстар. Бұл барлық морфологиялық белгілеріне айтарлықтай әсер етеді: шөлге ұшыраған, ретке келтірілген, ұзартылған денесі, ұзартылған иілгіш мойын, ол тартылып, жүзу мембранасымен, аяқтары, қатты, тығыз және тығыз қоныстанған шелектермен қамтамасыз етіледі. Жүзу мембранасы қатты, жабысқақ, қазтәрізділерге ұқсас, үш алдыңғы саусақпен жақсы дамыған. Артқы әлсіз дамыған.

ҚАРАЖЕМСАУЛЫ ГАГАР - КӨНЕ ҚҰСТАРДЫҢ БІРІ. ЖҮЗ МИЛЛИОН ЖЫЛ БҰРЫН, МЕЗОЗОЙ ДӘУІРІНІҢ БОРЛЫ КЕЗЕҢІНДЕ АҢШЫЛАРДЫҢ ЕҢ ЖАҚЫН АТА-БАБАЛАРЫ ПЛАНЕТАДА ӨМІР СҮРДІ. ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ЦИКЛДАРДЫҢ ТҮРІ 20 МИЛЛИОН ЖЫЛ БОЙЫ БАР.

